

Livet i Finland

INFORMATION FÖR INVANDRARE OM BOENDE,
STUDIER OCH SOCIALSKYDD

ARBETSMINISTERIET

Innehållsförteckning:

Inledning	3
Integrationsplan.....	3
Rätten till socialskydd.....	3
1. Invandrare i Finland	4
Hjälp med tolkning.....	4
Språkstudier	4
Kvinnor och män förvärvsarbetar	4
Arbetskraftsbyråns tjänster står till förfogande	5
Nya människor, ett nytt sätt att leva	5
2. Hemkommun och boende.....	6
Kommuninvånarnas rättigheter	6
Boende - i egen eller hyrd bostad	6
• Hyresbostad	6
• Hyresavtal	6
3. Bosättningsbaserat och övrigt socialskydd	7
FPA:s förmåner	8
• Sjukdagpenning	8
• Läkemedelsersättningar	8
• Bostadsbidrag	8
Företagshälsovård.....	9
Arbetslöshetsersättningar.....	9
• Arbetslöshetsdagpenning	9
• Arbetsmarknadsstöd	9
• Inkomstrelaterad dagpenning	10
Pensioner	10
• Folkpension	10
• Arbetspension	10
Särskilt stöd till invandrare	11
Utkomststöd	11
Klientens ställning och rättigheter inom socialvården.....	11
Socialombudsmannen.....	11
4. Familjeledigheter	12
Moderskapsledighet	12
Faderskapsledighet.....	12
Föräldraledighet	12
Vårdledighet	13
Barnbidrag.....	13
Moderskapsunderstöd.....	13
5. Dagvård och förskolefostran för barn.....	13
Daghem eller familjedagvård?.....	14
Lekparker	14
Öppna daghem	14
Dagvård under invandrarutbildningen	14
Ansökan om dagvårdsplats	14
Dagvårdsavgifter	14
Förskoleundervisning före skolåldern.....	14

Fritidssysselsättning för ungdomar	15
6. Från äktenskap till skilsmässa	15
Underhållsbidrag	15
Underhållsstöd	15
7. Skolgång och studier	16
Grundskola	16
• Måltider	16
• Religionsundervisning	16
Gymnasier och yrkesläroinrättningar	16
Integrationsutbildning	17
Högskolor, yrkeshögskolor och universitet	17
Folkhögskolor	17
Medborgar- och arbetarinstitut	17
Studiestöd	18
Utbildningsstöd	18
8. Hälsovård	18
Hälsocentraler	18
Rådgivningsbyråer för mödrar	18
Rådgivningsbyråer för barnavård	19
Skolhälsovården	19
Sjukvård	19
Privat hälsovård	20
Läkemedel	20
Patientens rättigheter	20
9. Handikappservice	20
FPA:s stöd till handikappade och långvarigt sjuka	21
• Specialvårdspenning till barnets föräldrar	21
• Vårdbidrag för ett sjukt eller handikappat barn	21
• Handikappbidrag	21
• Rehabilitering	21
10. Service för äldre	21
Hemservice	22
Servicebostäder och åldringshem	22
11. Hur bekostas socialskyddet?	22
Skattekortet	22
12. Var får man hjälp i problemsituationer?	23
Viktiga telefonnummer	23
Nödsituation	23
Mentalvårds- och kristjänster	23
Mentalvårdsbyråer och familjerådgivningsbyråer	23
Skyddshem	24
A-kliniker	24
Rättshjälp	24
Minoritetsombudsmannens byrå	24
Flyktingrådgivning	25
Privata jurister	25
Internationell personsökning	25
Nyttiga internet-adresser:	26

Inledning

Välkommen till Finland! Den här broschyren redogörs för hur man lever och verkar i Finland. Exempelvis boende och studier tas upp. I broschyren har i korta drag presenterats den viktigaste offentliga servicen och de sociala förmåner som är aktuella under olika skeden i livet.

Med invandrare avses flyktingar, immigranter, återflyttare och andra utlänningar. En invandrare får service och sociala förmåner som underlättar livet i den nya omgivningen. Invandrarens rättigheter och skyldigheter varierar beroende på om han flyttar från området för Europeiska Unionen eller Europeiska ekonomiska sfären eller från något annat land. Avsikten med servicen är att invandraren skall anpassa sig till livet i Finland och skaffa sig sådana kunskaper och färdigheter som gör att han kan komma till rätta på egen hand.

I frågor som gäller arbete och arbetsplatser bistår Arbetskraftsbyråerna. Arbetskraftsbyråerna betjänar också arbetsgivarna: www.mol.fi. Information om det nya hemlandet kan också fås på adressen www.suomi.fi på Internet.

Integrationsplan

Med integration avses, att invandraren förvärvar sådana kunskaper och färdigheter med vilka han reder sig i sitt nya hemland, och kan delta i arbetslivet och samhällets funktioner som jämbördig samhällsmedlem.

Invandrarnas möjligheter till ett jämbördigt liv i det finländska samhället har underlättats med lagen som gäller invandrades integration (Lagen trädde i kraft 1.5.1999).

Personer som flyttat till Finland kan tillsammans med kommunen och Arbetskraftsbyrån uppgöra en integrationsplan. Berättigade till en integrationsplan är invandrare som har flyttat till Finland efter 1.5.1997, som bor stadigvarande i Finland och är arbetslösa arbetssökande och/eller får utkomststöd. Integrationsplanen kan göras upp för högst tre år. I planen kommer man exempelvis överens om hur invandraren skall skaffa sig kunskaper i finska eller svenska och baskunskaper om det finländska samhället. Avsikten med integrationsplanen är att underlätta integrationen i Finland.

Ytterligare upplysningar: www.mol.fi

Rätten till socialskydd

En person som flyttar till Finland har rätt till bosättningsbaserat socialskydd från och med inresan till Finland, om hans avsikt är att stadigvarande bosätta sig här, och om han dessutom har ett tillstånd som berättigar till ett års vistelse (om sådant tillstånd krävs av honom). Inflyttningen till Finland betraktas som stadigvarande om personen flyttar till Finland i egenskap av återflyttare, flykting eller om en asylsökande har beviljats uppehållstillstånd för minst ett år. Boendet betraktas också som stadigvarande, när inflyttandet beror på familjeskäl eller när personen har ett fast arbetsförhållande i Finland, eller när arbetet här varar minst två år. Det förutsätts också att invandraren de facto bor här. De som kommer till Finland för en bestämd, kort tid, anses inte bo stadigvarande i landet. De som

kommer till Finland enbart för att studera betraktas i allmänhet inte heller som stadigvarande bosatta i Finland, varför de inte är berättigade till det socialskydd som Folkpensionsanstalten beviljar.

Ytterligare upplysningar: www.kela.fi

1. Invandrare i Finland

Invandrarnas anpassning till det finländska samhället främjas och underlättas på många sätt. Finland har 446 kommuner. Varje person som flyttar till Finland i varaktigt syfte är invånare i någon kommun. Kommunen är ett område bestående av en eller flera byar där gemensamma angelägenheter sköts. Också städerna är kommuner. Alla kommunens invånare har i huvudsak samma rättigheter och skyldigheter. I många kommuner finns en enhet eller tjänsteman som specialiserat sig på att ta emot invandrare och som ger råd och handledning. I flera städer finns en internationell träffpunkt, där invandrare och finländare kan bekanta sig med varandra, utbyta erfarenheter och ägna sig åt fritidssysselsättningar.

Hjälp med tolkning

Om de egna språkkunskaperna inte räcker till när man skall sköta sina ärenden, kan man be myndigheterna om tolkningshjälp. Myndigheten skaffar tolk. Det är viktigt att klienten också finns på plats vid den avtalade tidpunkten. Tolkassistans kan också fås på Arbetskraftsbyråerna. Tolken har som uppgift enbart att tolka, dvs. förmedla ett budskap från ett språk till ett annat. Tolken har alltid tystnadsplikt.

Språkstudier

Att lära sig landets språk underlättar integrationen och att komma till rätta i vardagens olika situationer. Finland har två officiella språk, finska och svenska. I arbetslivet är det nödvändigt att kunna finska.

Vuxna invandrare kan studera språk vid vuxenutbildningscentra, vuxengymnasier, medborgar- och arbetarinstitut samt vid universitetens och högskolornas språkcentra. Arbetskraftsbyrån ger ytterligare information om språkkurser.

Information kan också fås på olika läroanstalters hemsidor och via Undervisningsstyrelsens hemsidor www.oph.fi.

Kvinnor och män förvärvsarbetar

I Finland har både män och kvinnor i princip jämställda möjligheter att skaffa sig ett yrke och en arbetsplats. Också kvinnorna arbetar vanligen utanför hemmet.

Om det är svårt att få arbete är det skäl att ta reda på hurdan verksamhet det finns för arbetslösa. Arbetskraftsbyråerna hjälper med att söka arbete och utbildning. Information ges också om hur man grundar ett eget företag. Också arbetsgivarna kan utnyttja Arbetskraftsbyråns tjänster. Invandrares företag får finansiering på samma villkor som finländska företag. Finska staten har ett eget finan-

sieringsbolag, Finnvera Abp, som främjar grundandet av företag genom att bevilja borgen och exportgarantier.

Ytterligare upplysningar: www.finnvera.fi.

Arbetskraftsbyråns tjänster står till förfogande

Arbetskraftsbyråerna är av staten upprätthållna ämbetsverk, som bistår i frågor som gäller t.ex. arbete och sysselsättning, arbetslöshetsskydd, yrkesval och karriärplanering, utbildning och företagande. En del av arbetskraftsbyråerna har tjänstemän som har specialiserat sig på service för invandrare. Också i frågor gällande arbetstillstånd ges information på arbetskraftsbyråerna. Alla arbetskraftsbyråns tjänster är avgiftsfria. Arbetsgivarna anmäler en betydande del av sina lediga platser till arbetskraftsbyrån. Arbete kan man förutom via arbetskraftsbyrån också söka via andra kanaler, t.ex. med hjälp av tidningsannonser eller genom att själv ta direkt kontakt med arbetsgivarna.

På arbetsförmedlingen kan man utnyttja både arbetskraftsrådgivarens personliga service och olika former av självbetjäning. Både personer i arbete och arbetslösa kan anmäla sig som arbetssökande på arbetskraftsbyrån. För att få arbetslöshetsskydd är det alltid nödvändigt att anmäla sig som arbetssökande. Den som anmält sig som arbetssökande får sakkunnighjälp av arbetskraftsrådgivaren med att finna sig en arbetsplats. Ifall den arbetssökande behöver förbättra sin förmåga att söka arbete, kan han söka till någon av arbetskraftsbyråns ordnad kurs i arbetssökning.

De arbetssökande betjänas också av Arbetslinjen. Till arbetslinjen kan man ringa må - fre kl. 8.00 - 19.00 till priset av ett lokalsamtal i hela landet (8,21 cent/samtal + 1,47 cent/minut, från mobiltelefon 29,26 cent/minut). Arbetslinjens arbetskraftsrådgivare betjänar och handleder personligen på följande servicenummer: 0203 66066, 0203 66022, 0203 66077 och 1203 60011.

Frågor gällande arbetskraftsbyråns service och arbetsministeriets www.mol.fi -tjänster kan också ställas per e-post tyolinja@mol.fi.

Nya människor, ett nytt sätt att leva

Genom att lära känna människorna får man på det mest naturliga sättet reda på hur man lever i det nya landet. Kontakter med finländare kan man knyta inom den närmaste kretsen, kanske ute på gården där man bor eller i samband med olika fritidssysselsättningar t.ex. inom idrottsföreningar och institutens studiecirklar. Det är också skäl för både mor och far att redan från början delta i daghemmens och skolornas föräldraverksamhet.

Familjen, släktingarna och vännerna är inflyttarens bästa stöd i den nya omgivningen. Då man bor utanför det egna hemlandet märker man också snart hur viktigt modersmålet, den egna kulturkretsens livsstil, maten, musiken och det sociala umgänget är. På många orter finns föreningar och vänklubbar för inflyttare. Finlands Röda Kors (FRK) hjälper vid behov med att finna en stödperson eller vänfamilj. Vännerna och vänfamiljerna vill lära känna flyktingar och stöda dem som skall börja ett nytt liv i Finland.

Ytterligare upplysningar: www.redcross.fi.

2. Hemkommun och boende

Varje invandrare som bor stadigvarande i Finland har en egen hemkommun sedan han i befolkningsregistret antecknats som stadigvarande bosatt. För detta bör man göra en flyttningsanmälan till magistraten. Närmare upplysningar om registreringen ger magistraten, vars kontaktuppgifter finns i den lokala telefonkatalogen under rubriken magistrat.

Flyttningsanmälan kan också göras per telefon 0203 456 456 (på finska) eller 0203 457 457 (på svenska) och på Internet på adressen www.vaestorekisterikeskus.fi eller till posten www.posti.fi

Kommuninvånarnas rättigheter

Varje finländsk medborgare, som har fyllt aderton år, har rätt att rösta i statliga val och folkomröstningar. Varje finländsk medborgare och i landet stadigvarande bosatt utlänning, som har fyllt aderton år, har rätt att rösta i kommunalval och kommunala folkomröstningar.

Ytterligare upplysningar: www.finlex.fi

I Finland väljs riksdagen, republikens president, kommunernas fullmäktige och medlemmar (16) till Europaparlamenten med allmänna val.

Ytterligare upplysningar: www.suomi.fi

Boende - i egen eller hyrd bostad

Största delen av finländarna bor i ägobostäder, som de finansierar med lån. Lånet tas i allmänhet i banken och på lånet betalas ränta. Det är skäl att be bankerna om offerter på lånetider och amorteringar.

- **Hyresbostad**

För flyktingar och en del av invandrarna ordnar myndigheterna den första stadigvarande hyresbostaden. Därefter skaffar man sig bostad själv.

Bostäder hyrs ut förutom av kommuner bl.a. av försäkringsbolag, församlingar samt olika stiftelser och sammanslutningar. Studentbostäder hyrs ut av studentbostadsstiftelserna. Man kan också hyra en bostad direkt av en privatperson eller av en förmedlare. Då är man i allmänhet tvungen att betala en viss summa pengar som hyresgaranti eller som hyresförskott. Förmedlare uppbär också förmedlingsprovision.

Det är bra att bekanta sig med husets ordningsregler när man flyttar in i en ny bostad. I dem redogörs för husets allmänna anvisningar och regler.

- **Hyresavtal**

Den som hyr en bostad ingår ett hyresavtal med bostadens ägare. I avtalet slår man fast hur hög hyran är och på vilket sätt den skall betalas. Hyran betalas i allmänhet i förskott i början av

månaden. Dessutom skriver man in i avtalet för hur lång tid man hyr bostaden. Avtalet kan också ingås så att det gäller tillsvidare.

Om hyran inte betalas på utsatt tid eller om hyresgästen för ett störande liv kan hyresvärden häva hyresavtalet. Då måste hyresgästen flytta ut ur bostaden. Ett hyresavtal kan också upplösas rentav snabbt, om hyran för tre månader är obetald.

Lagen om hyra av bostadslägenhet föreskriver vad som gäller när man hyr en bostad. Hyresgästernas Centralförbund ger råd i problematiska situationer. Kommunens rättshjälpsbyrå kan också ge rättshjälp.

3. Bosättningsbaserat och övrigt socialskydd

Finlands lagstadgade socialskydd är indelat i bosättningsbaserat och på arbete baserat socialskydd.

Bosättningsbaserat socialskydd är minimipensionsskyddet och utkomstskyddet vid sjukdom och arbetslöshet samt stödet till familjerna för de levnadskostnader barn åsamkar. Största delen av det finländska socialskyddet är bosättningsbaserat: förmåner betalas närmast endast till personer bosatta i Finland. I sin helhet bosättningsbaserat socialskydd är det socialskydd som handhas av FPA, social- och hälsovårdstjänster ordnade av kommunerna, arbetslöshetskassornas arbetslöshetsskydd samt den sjukförsäkring som arbetsplatskassorna svarar för.

Om boende i Finland ingår bestämmelser i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (tillämpningsområdeslagen) samt lagen om hemkommun. Rätt till socialskydd kan uppkomma även på basis av en internationell konvention eller bestämmelse. Sådana är Europeiska gemenskapens lagstiftning om den sociala tryggheten samt socialskyddsavtalen. Vid tillämpning av den internationella socialskyddslagstiftningen är det avgörande i allmänhet var personen arbetar - inte var han är bosatt. Närmare upplysningar om EG-bestämmelserna samt om deras inverkan på socialskyddet kan fås på FPA:s byråer.

Inom FPA-socialskyddet anses en person vara bosatt i Finland, om han har sin egentliga bostad här och om han fortgående i huvudsak vistas här.

För att upptas i kretsen för det bosättningsbaserade socialskyddet bör man göra en ansökan hos FPA på blankett Y77. Ansökan lämnas in till FPA-byrån på sökandens hemort. Sökanden får ett skriftligt beslut av FPA. Beslutet kan överklagas. Om beslutet är positivt, sänds till sökanden också ett FPA-kort. Enskilda förmåner kan man ansöka om med särskilda blanketter.

Om en person anses vara bosatt i Finland har han rätt att ansöka om följande av FPA beviljade förmåner på samma sätt som andra personer bosatta i landet:

- ❖ barnbidrag
- ❖ moderskapsunderstöd
- ❖ sjukdagpenning
- ❖ föräldrapenning
- ❖ sjukförsäkringens sjukvårdsersättningar
- ❖ arbetslöshetsdagpenning och arbetsmarknadsstöd
- ❖ vårdbidrag för barn

- ❖ handikappstöd
- ❖ av FPA ordnad rehabilitering och rehabiliteringspenning
- ❖ folkpension och familjepension
- ❖ bostadsbidrag för pensionstagare och allmänt bostadsbidrag
- ❖ stöd för hemvård och privat vård av barn
- ❖ stöd för skolresor

Ytterligare upplysningar: www.kela.fi

På arbetet baserat socialskydd är de inkomstbaserade pensionerna, olycksfallsförsäkringen samt skyddet vid arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Det arbetsbaserade socialskyddet handhas av privata försäkringsbolag och Pensionskyddscentralen.

FPA:s förmåner

Alla som bor stadigvarande i Finland omfattas av sjukförsäkringen. FPA ersätter en del av kostnaderna för privatläkare, privata undersöknings- och vårdinrättningar samt läkemedel. Dessutom hör till sjukförsäkringssystemet rätten att få sjukdagpenning samt moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning.

- **Sjukdagpenning**

Om en läkare konstaterar att en (16 - 64 år gammal) arbetstagare en längre tid är oförmögen att arbeta utbetalas sjukdagpenning till honom för sjukdomstiden. Karenstiden, då ingen dagpenning betalas, är ca två veckor (dagen för insjuknandet och de nio följande vardagarna).

Sjukdagpenningens storlek räknas ut på basis av arbetsinkomsterna och på den betalas skatt. Dagpenning betalas för högst 300 dagar. Om den som insjuknat inte har haft några inkomster eller om inkomsterna är mycket små kan sjukdagpenningens minimibelopp utbetalas, om sjukdomen har fortgått över 55 dagar.

- **Läkemedelsersättningar**

Läkemedel säljs på apoteken. För vissa läkemedel krävs läkarrecept, för andra inte. Sjukförsäkringen, dvs. i praktiken FPA, ersätter en viss del av priset på de läkemedel som ordinerats av läkare. Läkemedel som behövs för behandling av vissa svåra sjukdomar ersätts nästan helt och hållet.

- **Bostadsbidrag**

FPA betalar bostadsbidrag till personer med låga inkomster. På bidragets belopp inverkar bl.a. familjens storlek och inkomster, boendekostnaderna samt bostadens storlek. För pensionärer finns ett eget bostadsbidrag, studerande får bostadstillägg. Studerandens bostads- och familjeförhållanden inverkar på om han får bostadstillägg för studerande eller allmänt bostadsbidrag.

Företagshälsovård

Arbetsgivarna ordnar hälsovårdstjänster för sina anställda. Närmare uppgifter om företagshälsovården får man på den egna arbetsplatsen.

Alla arbetsgivare är tvungna att teckna en olycksfallsförsäkring för sina anställda. Försäkringen täcker inkomstbortfall som förorsakas av arbetsolycksfall eller yrkessjukdom samt dessutom olika vårdkostnader och andra kostnader. Vid dödsfall betalas familjepension och begravningsbidrag till de anhöriga.

Arbetslöshetsersättningar

Om du blir arbetslös eller avslutar dina studier och inte har någon arbetsplats, skall du anmäla dig som arbetssökande på Arbetskraftsbyrån. För att få arbetslöshetsersättning måste man ha anmält sig på Arbetskraftsbyrån. Också den självrisktid då man inte får någon arbetslöshetsersättning, börjar i allmänhet löpa från det man anmäler sig på Arbetskraftsbyrån. FPA betalar grundskyddet för arbetslösa. Arbetslöshetskassorna betalar den på lönen baserade, dvs. inkomstrelaterade arbetslöshetsdagpenningen till sina medlemmar.

- **Arbetslöshetsdagpenning**

En arbetslös arbetssökande kan få grunddagpenning för arbetslösa från FPA om han har haft förvärvsarbete tio månader under de senaste två åren och fyra månaderna (28 månader) eller om han har varit verksam som företagare i två år under de fyra åren innan arbetslösheten började. Den sökande måste söka heltidsarbete, vara 17 - 64 år gammal och arbetsför. Han måste ha anmält sig på Arbetskraftsbyrån som arbetssökande.

Arbetslöshetsdagpenning betalas för högst 500 dagar. Dagpenningen är lika stor för alla, och den är skattepliktig.

- **Arbetsmarknadsstöd**

Arbetsmarknadsstödet betalas till invandrare under de tre första åren av vistelsen i landet som rehabiliteringsstöd. Rehabiliteringsstödet förutsätter att för invandraren har uppgjorts en integrationsplan som ett samarbete mellan Arbetskraftsbyrån och kommunen.

När den som är arbetslös inte längre får inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning eller när han inte är berättigad till arbetslöshetsdagpenning, kan han få arbetsmarknadsstöd från FPA. Sökanden skall söka heldagsarbete, vara 17 - 64 år gammal och arbetsför. Han måste ha anmält sig som arbetssökande på Arbetskraftsbyrån. Av en arbetslös arbetssökande som är under 25 år gammal förutsätts bl.a. att han har yrkesutbildning och att han inte har vägrat att ta emot arbete eller utbildning som erbjudits.

För arbetsmarknadsstödet finns ingen maximitid. Makens inkomster kan inverka på stödets storlek och kan också innebära att man inte alls får det. På stödet betalas skatt.

- **Inkomstrelaterad dagpenning**

Arbetslöshetskassorna som verkar i anslutning till fackförbunden betalar dagpenning till sina arbetslösa medlemmar. Storleken på dagpenningen bestäms enligt hur hög lön personen hade innan han blev arbetslös och den är i allmänhet större än den arbetslöshetsersättning som FPA betalar. Inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning kan man få i omkring två år. En absolut förutsättning är att arbetstagaren har anslutit sig som medlem i arbetslöshetskassan minst tio månader innan arbetslösheten började och att han betalat sin medlemsavgift. Så fort man fått ett arbete är det därför skäl att ta reda på till vilken arbetslöshetskassa man kan ansluta sig.

Pensioner

De äldres utkomst är i Finland tryggad genom folkpension och arbetspension. Utlänningarnas rätt att få pension hänger samman med hur länge de bott och arbetat i Finland. Du kan på FPA:s byrå ta reda på om en äldre eller handikappad person i din familj kan få pension och hur stor den pensionen i så fall skulle vara. Om pension inte beviljas kan en äldre person ansöka om utkomststöd från kommunen. På alla pensioner betalas skatt. Den som får enbart folkpension behöver emellertid i praktiken inte betala någon skatt.

I Finland är den allmänna pensionsåldern 65 år. Förtida pensioner gör det möjligt att gå i pension redan före den allmänna pensionsåldern, men då kan det hända att pensionsbeloppet är lägre. De viktigaste formerna av pension är folkpension och arbetspension. Utöver dem kan under vissa förutsättningar betalas bl.a. familje- och invalidpension. FPA betalar folkpensionen, den på förvärvsarbete baserade arbetspensionen betalas av arbetspensionsanstalterna.

Invalidpension betalas till personer under 65 år i sådana fall då de på grund av sjukdom eller skada inte kan utföra sitt tidigare arbete eller annat motsvarande arbete. Pensionen utbetalas i allmänhet när sjukdagpenningen upphört, dvs. efter ungefär ett år sedan personen blev arbetsoförmögen.

Pensionärer kan också få bostadsbidrag som bestäms enligt storleken på alla inkomster och boendekostnaderna. Dessutom kan vårdbidrag betalas. Vårdbidraget syftar till att sjuka eller handikappade pensionärer skall få stöd för boende och vård hemma. Bostadsbidraget och vårdbidraget är skattefria.

- **Folkpension**

Utlänningar som bor stadigvarande i Finland får folkpension om de bott en fastslagen minimitid i Finland (den längsta tid som krävs är 5 år). Hur stor folkpensionen blir bestäms enligt övriga pensioner och enligt den tid man bott i Finland. Folkpensionens belopp påverkas också av personens hemkommun och familjeförhållanden.

- **Arbetspension**

Personer som pensionerats från arbetslivet får arbetspension. Pensionens storlek är beroende av hur många år personen förvärvsarbetat och av hur hög lönen varit. En viss summa arbetspension intjänas varje år man arbetar. Det är arbetsgivarens skyldighet att sörja för att den lagstadgade

arbetspensionspremien blir betald. En del av premien betalas av arbetsgivaren, en del av arbetstagaren.

Särskilt stöd till invandrare

Från början av oktober 2003 träder en ny ekonomisk stödform i kraft, med vilken utkomsten vid ålderdom och arbetsoförmåga tryggas för sådana i Finland bosatta invandrare, som annars vore i behov av långvarigt kommunalt utkomststöd. De finskättade återflyttarna från Ingermanland är den största gruppen som berörs av det nu godkända särskilda stödet. Det särskilda stödet är till sin karaktär ett behovsprövat socialbidrag som hör till socialvården. Förutsättningen för att få stödet är minst 65 års ålder eller arbetsoförmåga. Dessutom förutsätts att stödmottagaren har bott i Finland oavbrutet i minst fem års tid innan det särskilda stödet börjar löpa. Det särskilda stödet är högst lika stort som den fulla folkpensionen och är skattefritt för mottagaren. På stödets belopp inverkar förutom sökandens inkomster också makens inkomster samt sökandens och makens förmögenhet. Folkpensionsanstalten sköter utbetalningen av det särskilda stödet.

Ytterligare upplysningar: www.kela.fi

Utkomststöd

Utkomststödet är det inom socialvården i sista hand beviljade ekonomiska stödet. Syftet med det är att trygga personens och familjens utkomst samt att främja möjligheterna att reda sig själv. En person har rätt till utkomststöd när han inte får en tillräcklig utkomst av arbete eller annat utkomstskydd.

Utkomststödet storlek beror på personens disponibla inkomster och tillgångar. Ytterligare upplysningar ger bl.a. socialbyråerna.

Klientens ställning och rättigheter inom socialvården

Klienten har rätt att få en socialvård av god kvalitet och ett gott bemötande utan diskriminering. Socialvårdslagen gäller alla klienter inom socialvården.

Klienten har i regel också rätt att få uppgifter om sig själv. Men han har också skyldighet att meddela uppgifter om sig själv till myndigheterna. Myndigheterna har tystnadsplikt. Detta innebär att konfidentiella uppgifter inte ges utomstående, inte ens släktingar.

Ytterligare upplysningar ger socialbyrån och handboken Klientens ställning och rättigheter inom socialvården. Handboken finns på socialbyrån. Den finns också på Internet på adressen www.stm.fi, publikationer (2003:3). Broschyren har översatts till svenska, tyska, ryska, engelska och somaliska. På klarspråk har den utgetts på finska och svenska.

Socialombudsmannen

Varje kommun har en socialombudsman. Om klienten är missnöjd med den service eller det bemötande han fått, kan han ta kontakt med socialombudsmannen.

Socialombudsmannen ger socialvårdens klienter råd och handledning. Han informerar om klientens rättigheter och följer upp hur klienterna bemöts i kommunen. Socialbyrån i hemkommunen informerar om hur man får kontakt med socialombudsmannen.

4. Familjeledigheter

I samband med ett barns födsel och vården av barnet har föräldrarna rätt till familjeledigheter. Till dem hör moderskapsledighet, faderskapsledighet, föräldraledighet (även partiell) och vårdledighet (även tillfällig och partiell).

För tider av moderskaps-, faderskaps- och föräldraledighet betalar FPA en föräldrapenning, vars storlek beror på föräldrarnas inkomster. Till föräldrar som inte deltar i arbetslivet betalas en minimidagpenning för vardagarna. För tiden av vårdledighet betalas stöd för hemvård. Föräldradagpenningarna och hemvårdsstödet är skattepliktig inkomst.

Moderskapsledighet

Moderskapsledigheten börjar ca en månad före barnets beräknade födelse. Ledighetens längd är 105 vardagar. Under moderskapsledigheten betalar FPA moderskapspenning till modern, om hon har bott i Finland minst 180 dagar omedelbart före det beräknade datumet för nedkomsten.

Faderskapsledighet

Fadern har rätt till en 18 vardagar lång faderskapsledighet under moderskaps- och föräldrapenningperioderna. Dessa 18 vardagar kan utnyttjas under högst fyra perioder. Utöver detta får fadern ytterligare 12 dagar faderskapsledigt, om han tar ut föräldraledighet minst 12 vardagar i slutet av föräldrapenningperioden. På så sätt får fadern en egen fyra veckors period under vilken han kan sköta barnet när det är ca nio månader gammalt. För denna tid betalas inte dagpenning till modern. Modern kan återgå till arbetet eller t.ex. ta ut semester. Också partiell föräldraledighet berättigar till en 12 vardagars förlängning av faderskapsledigheten. Under faderskapsledigheten betalar FPA faderskapspenning, om fadern inte förvärvsarbetar utan sköter barnet hemma.

Föräldraledighet

Föräldraledigheten börjar omedelbart efter moderskapspenningperioden och dess längd är 158 vardagar. Under föräldraledigheten betalas föräldrapenning antingen till modern eller fadern. Föräldrarna avtalar sinsemellan, vem av dem som sköter barnet hemma. Föräldrapenningperioden kan också delas upp mellan föräldrarna.

Föräldraledigheten kan också vara partiell, varvid fadern och modern turvis kan sköta barnet hemma och förvärvsarbete på deltid. Den ena föräldern kan t.ex. sköta barnet på förmiddagen, den andra på eftermiddagen, eller barnavården och arbetet kan turvis delas upp på dagar eller veckor. Fadern och modern kommer överens med sina arbetsgivare om att övergå till deltidsarbete. Avtal om deltidsarbete måste ingås för minst två månader.

Vårdledighet

Föräldrar till barn under 3 år har rätt att stanna hemma för att sköta sitt barn utan att deras arbetsförhållande avbryts. Man har rätt att återgå till arbetet under samma villkor som tidigare. Vårdledighet kan man få efter föräldraledighetens och den förlängda faderskapsledighetens utgång, och vårdledigheten kan fortsätta ända till dess det yngsta barnet fyller tre år. Under vårdledigheten betalar FPA stöd för hemvård av barn.

Partiell vårdledighet kan fås till utgången av det år, då barnet börjar i grundskolan. Den förälder som åtnjuter partiell vårdledighet övergår för en bestämd tid till att arbeta med förkortad arbetstid. För partiell vårdledighet betalas partiellt hemvårdsstöd.

När ett barn under 10 år insjuknar akut har fadern eller modern rätt att få en tillfällig högst fyra arbetsdagar lång vårdledighet. Rätten till ledighet för vård av ett sjukt barn förutsätter att båda föräldrarna arbetar utanför hemmet.

Barnbidrag

Till barnens föräldrar betalas barnbidrag för alla barn som är under 17 år och som bor i Finland. Barnbidragets storlek beror på antalet barn. Ensamförsörjare får ett förhöjt bidrag för varje barn. På barnbidrag betalas ingen skatt.

Moderskapsunderstöd

Blivande mödrar som bor i Finland har rätt att i slutet av graviditeten få ett moderskapsunderstöd. En förutsättning är att modern har besökt rådgivningsbyrån eller en läkare för hälsokontroll före utgången av den fjärde graviditetsmånaden.

Moderskapsunderstödet får man antingen i form av en moderskapsförpackning eller som en skattefri summa pengar. Förpackningen är dock klart mera värd än understödet i pengar. Moderskapsförpackningen innehåller babykläder och vårdutrustning av hög kvalitet. Med hjälp av dem får man en avsevärd del av den utrustning som den lilla babyn behöver.

5. Dagvård och förskolefostran för barn

Med dagvård avses att barnet vårdas utanför hemmet. Med förskolefostran avses en under dagvården given fostran, undervisning och vård. Dagvården och förskolefostran har som mål att stöda föräldrarna i barnens uppfostran och att främja barnens utveckling, tillväxt och inläring tillsammans med familjerna. Samtidigt får barnet lekamrater och lär känna det finländska levnadssättet och språket. Inom dagvården stöds också barnets egen kultur och eget modersmål, eftersom det är viktigt att barnet behärskar sitt eget modersmål. När det gäller frågor som har att göra med vården av barnet kan föräldrarna alltid diskutera med daghemspersonalen och framföra sina önskemål.

Daghem eller familjedagvård?

Hemkommunen ordnar dagvård för barn under skolåldern. Dagvården ordnas normalt antingen i daghem eller som familjedagvård. I daghemmen sköts barnen i olika stora grupper av utbildad personal. Inom familjedagvården sköter en av kommunen anställd familjedagvårdare i sitt hem en grupp på några barn. Förutom kommunal dagvård finns det för barn också privata daghem och familjedagvårdare.

Dagvården kan vara heldagsvård, deltidsvård eller vård några dagar i veckan. På större orter finns också daghem som är öppna dygnet runt. De är avsedda för barn till föräldrar med skiftarbete.

Lekparker

Förutom dagvården kan det finnas av kommunen övervakade lekparker, dit man kan gå utan att anmäla sig i förväg och utan avgift. Personalen i lekparken ordnar program för barnen. Barn under 4 år bör åtföljas av en egen skötare. I vissa parker finns parktanter som mot en särskild avgift kan ta hand om barnet under en viss bestämd tid.

Öppna daghem

I många kommuner finns öppna daghem som övervakas av kommunen. Också dem kan man besöka avgiftsfritt och utan förhandsanmälan. I de öppna daghemmen deltar föräldrarna själva i skötseln av barnen. Där får man stimulans och stöd och där träffar man andra vuxna.

Dagvård under invandrarutbildningen

När en kommun tar emot flyktingar ordnar den för föräldrarna invandrarutbildning som pågår ett år. Under utbildningstiden ordnar kommunen dagvård för barn under skolåldern, så att också mödrar till små barn har möjlighet att studera, lära sig landets språk och lära känna det nya samhället. Under invandrarutbildningen är dagvården gratis för flyktingar.

Ansökan om dagvårdsplats

Ansökan om dagvårdsplats bör göras fyra månader innan den behövs. Om man får en arbets- eller studieplats kan dagvård också ordnas snabbare. Det är alltid skäl att i god tid ta kontakt med kommunens socialbyrå eller med närmaste daghem. Då får man närmare uppgifter om hur man söker daghemsplats och om olika alternativ till dagvård.

Dagvårdsavgifter

Avgifterna för dagvården bestäms enligt föräldrarnas inkomster. Avgiften betalas en gång i månaden. Dagvårdsavgiften fastställs enligt familjens storlek och inkomster.

Förskoleundervisning före skolåldern

Förskoleundervisning ordnas för alla 6-åringar före skolstarten. I förskolan tränas de grundläggande färdigheter som behövs i skolan. Avsikten är att göra det lättare för barnet att börja i skolan. Undervisningen är avgiftsfri, minst halvdagsverksamhet och pågår ett år. Deltagandet är frivilligt, men

rekommenderas. Närmare information om förskoleundervisningen ger daghemmet eller skolan i det egna bostadsområdet.

Fritidssysselsättning för ungdomar

För ungdomar står många olika slag av fritidssysselsättningar till buds. Fritidsverksamhet ordnas av olika ungdomsorganisationer, idrottsföreningar, medborgarorganisationer, skolor och kommersiella företag. På många orter finns också ungdomslokaler eller andra lokaliteter avsedda speciellt för de unga. Där är utbudet av verksamhet brett, från konst och motion till datorer och motorer.

Genom fritidsaktiviteter kan man på ett naturligt sätt lära känna ungdomar i samma ålder och samtidigt träna det nya språket. Exempelvis idrottsföreningarna är populära, och i deras verksamhet kan personer av olika ålder delta. Information om olika slag av fritidsverksamhet får du på ungdomsbyrån i din hemkommun, i lokalpressen och av dem som ordnar verksamheten.

6. Från äktenskap till skilsmässa

Äktenskapet är ett frivilligt avtal, som också kan upphävas. Skilsmässor är synnerligen vanliga i Finland. Skilsmässan väcks med en ansökan till tingsrätten på hemorten. Tingsrätten undersöker inte orsakerna till skilsmässan eller de personliga relationerna mellan makarna. Skilsmässa kan beviljas, även om den ena av makarna motsätter sig den. Ytterligare information ges bl.a. i broschyren Jämställd i Finland: Information för invandrarkvinnan och -mannen utgiven av arbetsministeriet, Minoritetsombudsmannens byrå och Delegationen för jämställdhetsärenden. Broschyren finns också på nätet på adressen www.mol.fi/migration

Underhållsbidrag

Barnets båda föräldrar är skyldiga att sörja för barnets underhåll. Om föräldrarna skiljer sig eller annars inte lever tillsammans har barnet rätt att få underhållsbidrag av den förälder som barnet inte bor tillsammans med. Barnet har också rätt att träffa båda sina föräldrar.

Underhållsbidraget kan fastställas med ett avtal, som föräldrarna ingår hos barn tillsyningsmannen vid kommunens socialbyrå. Det andra alternativet är att tingsrätten ger ett utslag om underhållsbidraget. Underhållsbidragets storlek beror på bägge föräldrarnas ekonomiska situation och på barnets behov av underhåll.

Underhållsstöd

Barnet har rätt att få underhållsstöd av kommunen, ifall en förälder har försummat att betala underhållsbidrag som fastställts med domstolsutslag eller med avtal mellan föräldrarna. Underhållsstöd ansöks hos socialmyndigheten i barnets hemkommun.

Den kommun som betalar underhållsstödet indriver det obetalda underhållsbidraget av den underhållsskyldige. Om underhållsbidraget på grund av den underhållsskyldiges betalningsoförmåga har fastställts lägre än underhållsstödet, har barnet emellertid rätt att få fullt underhållsstöd, och skillnaden mellan underhållsstödet och det lägre underhållsbidraget indrivs inte av den underhållsskyldige.

Underhållsstöd betalas också till ett barn fött utom äktenskapet, när faderskapet inte har fastställts, samt till adoptivbarn som adopterats av en ensamstående adoptivförälder.

7. Skolgång och studier

Varje barn som bor i Finland har läroplikt. Barnet har rätt att gå i avgiftsfri grundskola. Barnen påbörjar grundskolan i början av höstterminen i allmänhet det år, då barnet fyller 7 år. Oftast går barnen i den skola som finns närmast hemmet. Det är bra om föräldrarna i god tid tar kontakt med kommunens skolmyndigheter eller barnets kommande skola.

Grundskola

Grundskolan är nioårig. I vissa skolor finns en frivillig 10:e klass. Efter grundskolan fortsätter största delen av ungdomarna att studera i gymnasiet eller i någon yrkesutbildande läroinrättning. Flickor och pojkar har samma möjligheter att studera.

Till en början kan undervisningen för invandrare ordnas i särskilda grupper. Efter överflyttningen till en finländsk klass kan eleven också få stödundervisning i det egna modersmålet.

- **Måltider**

De måltider som serveras i grundskolan är gratis. Om en elev behöver specialdiet kan man diskutera detta separat med skolan innan barnet börjar skolan.

- **Religionsundervisning**

I skolorna ges religionsundervisning. I skolorna ordnas också undervisning i livsåskådningskunskap som alternativ till religionsundervisningen. Föräldrarna kan diskutera de olika alternativen med barnets lärare.

Gymnasier och yrkesläroinrättningar

Efter grundskolan fortsätter de flesta unga att studera i gymnasiet eller i en yrkesläroinrättning. Till gymnasiet och till nästan alla yrkesläroinrättningar som baserar sig på grundskolan söker man samtidigt via den gemensamma elevantagningen. Eleverna väljs ut på basis av skolframgången, men vissa yrkesskolor ordnar dessutom inträdesprov eller språkprov. Invandrare kan också få studieplats via ett flexibelt urval om de saknar betyg från den finländska grundskolan.

En yrkesutbildning på grundnivå kräver 3 år och förbereder för ett visst yrke. Invandrare kan före det delta i en ca ettårig utbildning som förbereder för yrkesutbildning.

Gymnasiet räcker 2 - 4 år och är en allmänbildande utbildning som avslutas med studentexamen. Att man har ett främmande språk som modersmål beaktas på olika sätt i studentexamen. Efter

gymnasiet är det möjligt att söka till alla universitet och högskolor. Också 3-årig yrkesutbildning på grundnivå ger högskolebehörighet.

Vuxna kan avlägga examen i grundskola eller gymnasium eller ta betyg i enskilda ämnen i något vuxengymnasium, där man studerar på kvällstid. I yrkesläroinrättningar finns också särskilda linjer för vuxna.

Integrationsutbildning

Målsättningen är att invandrare skall ha samma möjligheter att utnyttja utbildningstjänster och studiesociala förmåner som finländarna har. Med hjälp av utbildningen ges beredskap för att göra medvetna val i det egna livet. I Finland bosatta invandrare i läropliktsåldern har rätt till samma grundutbildning som finländarna. Strävan är att trygga den utbildning och fortbildning och det upprätthållande av yrkeskunskapen som vuxna invandrare behöver i arbetslivet. Målet är att i utlandet avlagda examina och studier samt arbetserfarenheten skall bilda en grundval för planeringen och kompletteringen av utbildningen i Finland.

Målet är också en så väl fungerande tvåspråkighet som möjligt: att behärska finska eller svenska och att upprätthålla det egna modersmålet och den egna kulturen.

Integrationsutbildningen stöder och främjar invandrarnas integration i det finländska samhället. Ytterligare information ges i arbetsministeriets publikation *Integrationen av invandrare i Finland* och på Internet på adressen www.mol.fi/migration

Högskolor, yrkeshögskolor och universitet

Högskolorna, yrkeshögskolorna och universiteten väljer sina studerande på basis av betyg och inträdesförhör. Inträdesförhören till olika högskolor skiljer sig emellertid från varandra, och därför skall den som önskar få en studieplats i god tid ta kontakt direkt med den högskola han tänker söka till. De flesta universitet, yrkeshögskolor och högskolor har särskilda studierådgivare för utlänningar. Därtill ordnar sommaruniversiteten undervisning sommartid som även personer som inte är inskrivna vid ett universitet kan delta i.

Folkhögskolor

Vid en folkhögskola kan man avlägga examen från grundskola eller gymnasium eller ta betyg i särskilda ämnen. Dessutom ordnar folkhögskolorna yrkesutbildning. Vissa folkhögskolor har särskilda linjer för invandrare. Man studerar på heltid och de studerande bor i allmänhet i folkhögskolans internat.

Medborgar- och arbetarinstitut

På de flesta orter i Finland verkar ett medborgar- eller arbetarinstitut. De är mycket populära bland vuxenstuderande. I medborgar- och arbetarinstitutionen studerar man på fritiden, vanligen en gång i veckan. Främmande språk är de populäraste ämnena. Dessutom kan man studera ett stort antal praktiska färdighets- eller konstämnen samt ta motion. Ytterligare upplysningar www.ktol.fi

Studiestöd

Studiestöd kan sökas för studier som efter grundskolan bedrivs i gymnasier, folkhögskolor, yrkesläroinrättningar samt universitet och högskolor. Studierna skall vara heltidsstudier och de skall pågå minst två månader. En förutsättning är att man fått en studieplats och behöver ekonomiskt stöd.

En studerande utan familj kan också få bostadstillägg, som bestäms enligt hyrans storlek. En studerande som har familj kan ansöka om allmänt bostadsbidrag för den gemensamma bostaden.

Studerande kan också få studielån med statsborgen från banken. Räntan på lånet skall betalas till banken redan under studietiden, men det egentliga lånet skall i regel återbetalas först när studierna avslutats.

Utbildningsstöd

Utbildningsstöd betalas till arbetslösa i arbetskraftsutbildning. Också invandrarutbildningen räknas som arbetskraftsutbildning. Utbildningsstödet är något större än det arbetslöshetsstöd som en person får.

8. Hälsovård

Hälsocentraler

Varje kommun och stad har en hälsocentral, som sörjer för kommuninvånarnas grundläggande hälsovård. Ta reda på till vilket hälsocentraldistrikt du hör; vanligtvis är det den hälsocentral som finns närmast ditt hem. Hälsocentralen uppbär för vuxnas läkarbesök antingen en årsavgift eller en engångsavgift, som kan uppbäras högst tre gånger per år. För barn under 15 år är hälsocentralens tjänster gratis. Besök hos hälsovårdarens mottagning vid hälsocentralen är gratis också för vuxna.

Tid till en hälsocentralläkarens mottagning skall reserveras på förhand. Endast i synnerligen brådskande fall kan man uppsöka mottagningen utan tidsreservering. Målet är, att patienterna skall få tillgång till icke brådskande undersökningar och vård vid hälsocentralen inom tre dagar. Hälsocentralerna har jour under kvällar och veckoslut, dock inte alla. Ta på förhand reda på vilken hälsocentral du bör använda vid jourfall.

Vid hälsocentralen får man också en tandläkarens tjänster, men i synnerhet de största städernas hälsocentraler har inte resurser att sköta alla vuxnas tänder. Om du inte har tillgång till en hälsocentraltandläkare, kan du söka om ersättning av FPA för vård som getts av privat tandläkare.

Rådgivningsbyråer för mödrar

Hälsocentralerna har rådgivningsbyråer för mödrar och barn. På rådgivningsbyrån följer man med den väntande moderns och det ofödda barnets hälsa under hela graviditeten. Det är skäl att uppsöka rådgivningsbyrån före den fjärde graviditetsmånadens utgång, eftersom det är ett villkor för att få moderskapsunderstöd. Alternativt kan du också gå till en privat läkare, men så gott som alla

väntande mödrar i Finland utnyttjar rådgivningsbyråns tjänster. Rådgivningsbyrån ordnar också förlossnings- och familjeträning för de blivande mödrarna och fäderna. Största delen av de blivande fäderna i Finland deltar i denna träning.

I Finland föder kvinnorna vanligtvis sina barn på sjukhus. Största delen av fäderna är med om förlossningen. Rådgivningsbyråerna ordnar också ofta besök där man på förhand kan bekanta sig med förlossningssjukhuset.

Rådgivningsbyråns tjänster är gratis för klienterna.

Rådgivningsbyråer för barnavård

Efter förlossningen görs en efterundersökning av modern vid rådgivningsbyrån för mödrar, men efter det övergår barnet och familjen till att bli klienter hos rådgivningsbyrån för barnavård. Vid rådgivningsbyrån följer man med barnets hälsa och utveckling och stöder på många sätt familjen som fått tillökning. Vid rådgivningen får barnet också de vaccineringsprogram som godkänts i Finland. Modern eller fadern eller båda tillsammans kan komma till rådgivningen med barnet.

Rådgivningsbyråerna för barn ordnar också kurser och diskussioner för mödrarna och fäderna och hela familjen. Genom att delta i dem kan familjerna bli bekanta med andra familjer i motsvarande livssituation och få sakkunnig hjälp i frågor gällande barnets hälsa, utveckling och uppfostran.

Rådgivningsbyråns tjänster är gratis för klienterna.

Skolhälsovården

När barnet börjar i skolan överförs ansvaret för hälsovården från rådgivningsbyråerna för barnavård till skolhälsovården. Skolans hälsovårdare är vanligtvis på plats ett par dagar i veckan, då barnen kan besöka mottagningen. Också föräldrarna kan kontakta skolhälsovårdaren. Det vaccineringsprogram som påbörjats vid rådgivningsbyrån fortsätts i skolan. Skolhälsovårdaren gör regelbundna hälsoundersökningar av barnen; skolläkaren undersöker barnen mera sällan. Det är skäl att berätta för skolhälsovårdaren eller skolläkaren om barnets eventuella problem, för via dem kan barnet remitteras till behandling hos t.ex. psykolog eller talterapeut. Elevernas tänder undersöks regelbundet och sköts vid hälsocentralen.

Kommunerna ordnar skolhälsovården i grundskolorna, yrkesläroinrättningarna och gymnasierna. Studenternas hälsovårdsstiftelse ansvarar för högskolestuderandenas hälsovård.

Skolhälsovården och skolelevernas tandvård är gratis för klienterna.

Sjukvård

Undersökningar och vård på sjukhus får man endast med remiss av hälsocentralläkare eller privat läkare. I nödsituationer behövs remiss inte. Målsättningen är att patienten skall få komma till undersökning på sjukhusets poliklinik inom tre veckor sedan läkarremissen kommit till sjukhuset, och få vård inom tre eller högst sex månader sedan behovet av vård har konstaterats på polikliniken. Ofta är väntetiderna längre än de rekommenderade.

Patienten betalar för sjukhusvården en skälig dygnsavgift, som inkluderar undersökningar, åtgärder, läkemedel, vård och måltider.

Privat hälsovård

I synnerhet på större orter finns också privata läkare och tandläkare. I Finland finns också några privata sjukhus. Den privata hälsovården är ofta mycket dyrare än den hälsovård som ges av hälsocentralerna eller de offentliga sjukhusen. FPA ersätter en del av priset för den vård som ges av privata läkare och tandläkare.

Läkemedel

Läkemedel kan endast köpas på apotek. FPA ersätter en del av priset för de läkemedel som ordinerats av läkare.

Patientens rättigheter

I Finland är i kraft en lag om patientens ställning och rättigheter. De viktigaste bestämmelserna i lagen är:

- ❖ Patienten har rätt till en vård av god kvalitet och till ett gott bemötande. Patientens modersmål, kultur och personliga behov beaktas i mån av möjlighet.
- ❖ För behandlingen krävs patientens samtycke.
- ❖ Åt patienten ges information om hans hälsotillstånd och om vården: vad som ingår i vården, risker som är anknutna till den och vilka olika vårdalternativ patienten har. Patienten kan också helt vägra underkasta sig vården.
- ❖ För den som måste köa meddelas orsaken till väntetiden och hur länge den varar.
- ❖ Barnpatienters egen åsikt bör beaktas, när barnet är tillräckligt utvecklat för att kunna uttrycka den. En läkare eller annan yrkespersonal bedömer barnets grad av utveckling.
- ❖ Barnets vårdnadshavare har inte rätt att vägra en behandling som behövs för att avvärja en fara som hotar den minderåriges liv eller hälsa.
- ❖ Den som är missnöjd med vården kan göra en anmärkning till vårdinrättningen eller inlämna en klagan till den myndighet som övervakar hälsovården, vanligen länsstyrelsen.
- ❖ Vårdinrättningen bör ha en patientombudsman som bistår patienterna.

9. Handikappservice

I Finland strävar man efter att de handikappade skall kunna gå i skola, studera, bo och arbeta liksom alla andra. Kommunen ger handikappade service och ekonomiskt stöd i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp. Till rehabilitering hör exempelvis hjälpmedel och anpassningsträning. Transportservice, tolktjänster, omändringar i bostaden och serviceboende är på subjektivt rätt baserade tjänster. Den medicinska rehabiliteringen ordnas via hälsovården.

Personlig assistenttjänst beviljas enligt prövning. Assistenten hjälper till med de dagliga rutinerna, i skolan eller arbetet.

Handikapporganisationerna, socialbyråerna och sjukhusen ger närmare information om handikappservice och rehabilitering.

FPA:s stöd till handikappade och långvarigt sjuka

- **Specialvårdspenning till barnets föräldrar**

Modern eller fadern kan få skattepliktig specialvårdspenning om föräldern deltar i skötseln av sitt barn som är under 16 år och som vårdas t.ex. på sjukhus eller i vissa fall hemma. Specialvårdspenningen kan betalas när modern eller fadern inte kan förvärvsarbeta och därigenom få lön p.g.a. att han/hon vårdar barnet. Specialvårdspenningen bestäms enligt vårdarens inkomster och den kan i allmänhet betalas ut för högst 60 vardagar om året.

- **Vårdbidrag för ett sjukt eller handikappat barn**

Som stöd för att ett handikappat eller långvarigt sjukt barn som vårdas hemma betalar FPA ett särskilt vårdbidrag. Bidraget betalas för en person som är under 16 år och som i minst ett halvt år behöver vård som medför merkostnader. Familjens inkomster inverkar inte på möjligheten att få vårdbidraget, som är skattefritt.

- **Handikappbidrag**

Personer i åldern 16 - 64 år kan få handikappbidrag från FPA på grund av sjukdom eller handikapp. Bidraget betalas när funktionsförmågan till följd av handikappet är nedsatt i minst ett års tid. Bidraget är skattefritt. De handikappade, som inte kan arbeta, kan ansöka om invalidpension från FPA.

- **Rehabilitering**

En gravt handikappad person under 65 år kan ansöka om långvarig eller krävande medicinsk rehabilitering som ordnas av FPA. FPA kan betala yrkesinriktad rehabilitering. Också försäkringsbolagen kan betala rehabiliteringen.

För den tid en person deltagit i rehabilitering kan han få rehabiliteringspenning när avsikten med rehabiliteringen är att han skall kunna stanna kvar i arbetet eller återgå till arbetet. Penningen utbetalas för den tid som personen är förhindrad att förvärvsarbeta.

10. Service för äldre

I Finland bor de äldre sällan tillsammans med sina vuxna barn. I vanliga fall bor äldre i egna bostäder, i servicebostäder avsedda för äldre eller på åldringshem. Det är viktigt för de äldre att barn och barnbarn finns i närheten och erbjuder dem sin hjälp. När stödet från de anhöriga inte är tillräckligt t.ex. därför att de anhöriga förvärvsarbetar, kan de äldre få hjälp av utomstående.

Hemservice

Äldre som bor i sina hem kan vid behov få utomstående, professionell hjälp. Målsättningen är att de så länge som möjligt skall kunna bo i sitt eget hem. De äldre kan på kommunens socialbyrå anhålla om hemservice för sina dagliga rutiner som de inte själva klarar av. Hemservicepersonalen hjälper till med vård och omsorg, bl.a. med butiksbesök, matlagning, tvättning och städning. Klienterna betalar för servicen i enlighet med sina inkomster.

Äldre kan också köpa måltidstjänster. Då levereras förmånliga, varma matportioner hem på avtalad tid. Dessutom finns det i många kommuner särskilda servicecentra för äldre. Där kan de äldre äta och delta i studie- och hobbyverksamhet.

Servicebostäder och åldringshem

För äldre som inte klarar sig hemma ensamma finns det servicebostäder. Bostäderna är vanliga hyresbostäder eller bostäder som är speciellt uppförda för ändamålet. I servicebostäderna finns det personal att tillgå vid behov.

På åldringshem bor äldre som inte kommer till rätta utan kontinuerlig vård.

11. Hur bekostas socialskyddet?

Socialskyddet bekostas av skattebetalarna, vilka i Finland betalar skatt till staten och hemkommunen på sina inkomster och sin förmögenhet. Med skatterna finansieras socialskyddet och den offentliga servicen. Genom att uppbära skatt upprätthåller samhället bl.a. väg- och järnvägsnätet samt kollektivtrafiken.

Skattekortet

När ett arbetsförhållande inleds skall man alltid lämna sitt skattekort till arbetsgivaren. Skattekortet får man från den lokala skattebyrån. Alla skattebetalare betalar skatt både till staten och hemkommunen.

Arbetsgivaren måste alltid försäkra sina arbetstagare, oberoende av om de är finländare eller invandrare, unga eller gamla. Då omfattas arbetstagaren av det lönerelaterade pensions- och socialskyddet i fråga om arbetslöshet, arbetsoförmåga och ålderdom. Det skydd som räknas ut enligt lönen är i allmänhet bättre än den grundtrygghet som FPA står för.

Exempelvis arbetspensionen byggs upp av de pensionspremier som arbetstagaren och arbetsgivaren betalar. I praktiken sköts försäkringen av arbetsgivaren, som förutom skatt drar av arbetstagarens andel av pensionspremien direkt från lönen. Från Pensionsskyddscentralen kan man avgiftsfritt beställa ett utdrag ur det egna anställningsregistret. Av utdraget framgår alla de utbetalda löner som bildar grunder för arbetspensionen.

12. Var får man hjälp i problemsituationer?

Viktiga telefonnummer

Ha telefonkatalogen lätt tillgänglig. Det är skäl att göra upp en förteckning över viktiga nummer och att förvara förteckningen intill telefonen.

Nödsituation

Allmänt nödnummer 112. Det allmänna nödnumret är i bruk i hela Finland. Till numret kan man ringa gratis. Via det allmänna nödnumret tillkallar man ambulans, polis och brandkår.

Mentalvårds- och kristjänster

Om den nya livssituationen känns svår eller om du har svårigheter med familjen eller i äktenskapet skall du inte tveka att söka hjälp. Det är alltid enklast att ta itu med problemen i ett tidigt skede. När du söker hjälp behöver du ingen särskild remiss, men du skall alltid reservera tid på förhand. När du beställer tid är det bra att meddela om du behöver tolk.

Mentalvårdsbyråer och familjerådgivningsbyråer

Mentalvårdsbyråerna ger råd och ordnar undersökning och behandling vid problem som har att göra med den mentala hälsan. Även på kommunernas familjerådgivningsbyråer får man gratis rådgivning, undersökning och vård. Det finns hjälp att få i frågor som gäller mänskliga relationer, familjeliv och barnuppfostran.

Ytterligare upplysningar:

SOS-centret

I Helsingfors fungerar ett kriscenter. Det betjänar alla i Finland bosatta invandrare och deras familjer vid mentala och sociala problem. Servicen är avgiftsfri. Tid bör reserveras på förhand.

SOS-centret

Magistratsporten 4 A, 4:e vån

00240 Helsingfors

tel. (09) 413 505 01 (jour vardagar kl. 9-15)

telefax: (09) 4135 0570

www.mielenterveysseura.fi

Stödcentret vid Föreningen för mental hälsa i sydvästra Finland

Stödcentret ger invandrare som bor i sydvästra Finland och deras familjemedlemmar gratis stöd och hjälp i svåra livssituationer.

Föreningen för mental hälsa i sydvästra Finland
 Kriscentret, Åbo stödcenter
 Universitetsgatan 24 a B, 6:e vån
 20100 Åbo
 tel. (02) 233 3442 (jour vardagar kl. 10-15)
 telefax: (02) 273 8779

Rehabiliteringscentrum för tortyrskadade

Rehabiliteringscentrum för tortyrskadade står till tjänst med hjälp för flyktingar som blivit torterade och för deras anhöriga. Även asylsökande kan söka vård här. Man kan reservera tid genom att ringa, skriva eller besöka centret. Det går också bra att be en socialarbetare reservera tid.

Backasgatan 58-60. 4:e vån
 00510 Helsingfors
 Tel. (09) 7750 4584, vardagar kl. 8.30-15.00
 Telefax: (09) 260 0220
kitu@helsingindiakonissalaitos.fi

Skyddshem

Skyddshemmen ger en tillflyktsort för familjemedlemmar som hemma utsätts för psykiskt eller fysiskt våld. Nästan alla klienter är mödrar, men också fäder tas emot på skyddshemmen. Också barnen kan man ta med sig till skyddshemmet. Det finns skyddshem på alla större orter, i mindre kommuner finns speciella krisbostäder.

Kontaktuppgifterna till det närmast skyddshemmet på din egen hemort får du av kommunens socialarbetare. I nödfall hjälper också polisen på orten med att finna ett skyddshem, ifall socialbyrån är stängd.

A-kliniker

Till A-kliniken kan man söka sig om man själv eller någon närstående har rusmedelsproblem. På kliniken tar man sig an alkohol-, läkemedels- och narkotikaproblem och också andra beroendeproblem. Man kan komma till mottagningen för att bryta rusmedelsberoendet eller för att reda ut krissituationer som uppstått som en följd av rusmedelsanvändning. Kontaktuppgifterna till A-kliniken på din hemort får du på kommunens socialbyrå.

Rättshjälp

De kommunala rättshjälpsbyråerna ger råd och hjälp i juridiska frågor. Byrån står också till tjänst med ett rättshjälpsbiträde vid rättegång. För servicen betalar man enligt förmögenhet. Mindre bemedlade personer kan vid en rättegång få rättshjälpsbiträdets service gratis.

Minoritetsombudsmannens byrå

Minoritetsombudsmannen följer med hur utlänningarnas ställning och rättigheter utvecklas, informerar om lagstiftning som gäller invandrare och ger råd närmast i frågor i anslutning till

utlänningarnas rättsskydd och diskriminering av utlänningar. Det går att ringa till byrån och be om råd. Man kan också göra ett personligt besök på byrån. Reservera alltid tid för besök.

Minoritetsombudsmannen
Arbetsministeriet
Mikaelsgatan 4, 6:e vån
PB 34
00023 STATSRÅDET

Telefon: +358 9 160 06 (växel)
Telefax: +358 9 160 47002

Flyktingrådgivning

Flyktingrådgivningens jurister ger gratis juridisk hjälp och rådgivning till asylsökande, flyktingar och andra utlänningar. Flyktingrådgivningen bistår främst i frågor som har att göra med asylansökan, men man kan också be om råd i andra frågor som gäller utlänningars rättsliga ställning. Reservera alltid tid för besök. Det går också att få råd per telefon.

Flyktingrådgivningen har byråer förutom i Helsingfors också i Vasa, Kouvola och Uleåborg. Huvudkontoret finns i Helsingfors.

Flyktingrådgivningen rf
Upplagegatan 12 B, 00580 Helsingfors
tel. (09) 2519 000, telefax (09) 2519 0020
e-post: pakneuv@kaapeli.fi
www.pakolaisneuvonta.fi

Privata jurister

I Finland finns det jurister som har specialkunskaper om hur invandrares rättsliga problem skall hanteras. Den service som privata jurister ger är i allmänhet ganska dyr, men i vissa fall ersätter samhället rättegångskostnaderna. Kontaktuppgifterna till privata jurister finns i telefonkatalogen. Ytterligare upplysningar: www.lakimiesliitto.fi

Internationell personsökning

Man kan vända sig till Finlands Röda Kors (FRK) om man vill söka rätt på en försvunnen familjemedlem. Sökandet inleder man genom att ta kontakt med FRK:s centralbyrå. Organisationen ger också asylsökande och flyktingar råd och följer upp hur deras rättsskydd fungerar i praktiken. Dessutom bedriver FRK:s distriktsorganisationer verksamhet med stödpersoner. Röda Korsets avdelningar är öppna för alla som är intresserade av verksamheten.

Finlands Röda Kors
Fabriksgatan 1 a
00140 Helsingfors
tel. (09) 129 31

Nyttiga internet-adresser:

www.suomi.fi
<http://virtual.finland.fi>
www.riksdagen.fi
www.vn.fi
www.mol.fi
www.stm.fi
www.formin.fi
www.oph.fi
www.eurooppa-tiedotus.fi
www.kela.fi
<http://www.lib.hel.fi/mcl>
www.makupalat.fi

Edita Prima Ab

Denna broschyr har uppdaterats av:

Pirkko Jyväkorpi, arbetsministeriet
Eeva-Liisa Niinioja, Folkpensionsanstalten
Denna publikation finns på adressen: www.mol.fi/migration/
Utgivare och förläggare:
Arbetsministeriet, Folkpensionsanstalten
ISBN: 951-735-783-4
5:e reviderade upplagan

Illustrationer: Nick Fredriksson

Grafisk planering och tryck: Edita Prima Ab, Helsingfors 2003

Edita Prima Ab
asiakaspalvelu.prima@edita.fi
tel: 020 450 011
telefax: 020 450 2470
Finland
EDITA Abp
PB 800, 00043 EDITA, växel 020 450 00
KUNDTJÄNST
telefon 020 450 05, telefax 020 450 2380

Språkversioner av publikationen:

- finska
- svenska
- estniska
- engelska
- franska
- ryska
- persiska
- kurdiska
- arabiska

Internetversionen:

www.mol.fi/migration

- serbokroatiska
- somaliska
- albanska
- vietnamesiska
- dari

TM 7.902